

Rapport 2009:37 R

Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö 2009

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö 2009

Utgiven av Högskoleverket 2009

Högskoleverkets rapportserie 2009:37 R

ISSN 1653-0632

Innehåll: Högskoleverket, utvärderingsavdelningen, **Charlotte Elam, Tomas Egeltoft**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Innehåll

Sammanfattning	5
Högskoleverkets kommentarer	7
DEN INTERNATIONELLA BEDÖMARGRUPPENS RAPPORT	
Reflektioner	11
Bedömda utbildningsmiljöer	15
KTH, Kungliga Tekniska högskolan, Arkitekturskolan	15
KTH, Skolan för datavetenskap och kommunikation	18
Umeå universitet, Psykologmottagningen	21
Bilaga 1	25
Vägledande kvalitetsaspekter	25
Kvalitetsaspekter	25
Bilaga 2	27
Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö	27

Sammanfattning

I november 2008 bjöd Höskoleverket in svenska lärosäten att för tredje gången ansöka om *Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö*. Syftet med detta initiativ är att motivera utbildningsmiljöer som redan håller hög kvalitet att utvecklas ytterligare samt att inspirera andra.

Totalt inkom fyra ansökningar från två lärosäten. Årets bedömningsprocess genomfördes på ungefär samma sätt som under de båda föregående åren. Den internationella bedömargruppen valde ut tre ansökningar till en andra granskning inklusive platsbesök. Slutligen rekommenderades en ansökan till Höskoleverket.

I enlighet med bedömargruppens yttrande har Höskoleverket beslutat att Skolan för datavetenskap och kommunikation vid Kungliga Tekniska högskolan (KTH) ska tilldelas *Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö 2009*. Skolan har på ett tydligt och övertygande sätt visat att den är framstående och har förmåga att upprätthålla en hög kvalitet även i framtiden.

Riktlinjerna för bedömningen baseras på de olika aspekter som associeras med, och indikerar kvalitet. Även om antalet ansökningar inte hade ökat den här gången i förhållande till föregående år, finns det belegg för att kvalitetsaspekterna används på svenska lärosäten för att stimulera till diskussioner om såväl excellens som kvalitetsutveckling. Under det första året (2007) identifierade bedömargruppen en del gemensamma utmärkande inslag i verksamheten som i varierande grad delas av de utbildningsmiljöer som föreslogs få utmärkelsen. Begreppet excellens behandlas mer utförligt i bedömargruppens rapport.

Även om år 2009 blir sista året som den här utmärkelsen delas ut, kommer den föreslagna modellen för utbildningsutvärdering att tjäna som underlag för graderad bedömning. Den föreslagna tregradiga skalan innehåller betygssteget *utmärkt god kvalitet*.

Högskoleverkets kommentarer

Sverige är inte ensamt om att belöna excellens. Det finska Rådet för utvärdering av högskolorna (Finnish Higher Education Evaluation Council, FINHEEC) har nyligen granskat en process genom vilken *kvalitetsenheter* inom finsk universitetsutbildning (Centres of Excellence in University Education) utvärderas. I februari 2009 inbjöds Högskoleverket att göra en presentation vid ett seminarium som anordnats gemensamt av FINHEEC och den europeiska sammanslutningen för kvalitetssäkring i högre utbildning (European Association for Quality Assurance in Higher Education, (ENQA). Ackrediteringsorganet för Nederländerna och Flandern (Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie, NVAO) har utformat en ny ackrediteringsmodell med en fyrgradig skala, som ger utbildningsprogram betygen från *otillfredsställande* till *excellenta* (så kallad *nyanserad bedömning*). Vidare har det norska universitets- och högskolerådet fått i uppdrag av landets utbildningsdepartement att utforma ett omfattande förslag till inrättande av Centre for framragande utdanning (Centres for Excellence in Teaching and Learning) i Norge.

Även om antalet ansökningar till *Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö* inte ökade jämfört med föregående år finns det klara belegg för att kvalitetsaspekter används på svenska lärosäten för att stimulera till diskussioner om excellens och kvalitetsförbättring. I maj 2009 granskades således både utmärkelsen och kvalitetsaspekterna närmare i samband med en konferens om kvalitet i den högre utbildningen som arrangerades av Högskoleverket.

Som anges i rapporten från den föregående bedömningsomgången kommer ett kvalitetsbaserat resurstilldelningssystem att introduceras i Sverige. I det sammanhanget har Högskoleverket föreslagit ett nytt nationellt system för kvalitetssäkring. I den tidigare processen ingick fem delar, av vilka utmärkelsen var en. Det nya systemet föreslås innehålla två komponenter: dels ackreditering (examensrättsprövning), dels utbildningsutvärdering (utvärderingar av examina) Även om år 2009 blir det sista året som utmärkelsen delas ut, kan den nya modellen för utbildningsutvärdering utgöra underlag för ett system för graderad bedömning, där den föreslagna tregradiga skalan innefattar omdömet *utmärkt god kvalitet*.

Slutligen vill Högskoleverket uttrycka sin uppriktiga uppskattning till alla de sakkunniga som har deltagit i bedömningsprocessen. De har med sin tid och sin insats bidragit till att förverkliga syftet med utmärkelsen: Att motivera och uppmuntra lärosäten som redan håller hög kvalitet till att ytterligare öka denna och att därigenom inspirera andra.

DEN INTERNATIONELLA BEDÖMARGRUPPENS RAPPORT

Reflektioner

År 2009 ansökte fyra lärosäten hos Högskoleverket om *Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö*. Uppgiften att bedöma dessa ansökningar anförtroddes den internationella bedömargruppen. I gruppen ingick nedanstående experter, som utsetts av Högskoleverket:

- Marianne Stenius (ordförande), professor och rektor för Hanken Svenska handelshögskolan, Finland.
- Bartek Banaszak, Warszawas universitet, ordförande för Polens studentriksdag.
- Barbara Kehm, professor i Hochschulforschung vid Kassels universitet och verkställande direktör vid Internationales Zentrum für Hochschulforschung Kassel (International Centre for Higher Education Research, INCHER-Kassel).
- Guy Neave, professor emeritus i Comparative Higher Education Policy Studies (CHEPS) vid universitetet i Twente, Nederländerna, för närvarande forskningschef vid Centro de Investigação de Políticas do Ensino Superior, Portugal.

Vi rekommenderar universitetskanslern att nedanstående utbildningsmiljö tilldelas *Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö 2009*:

- Skolan för datavetenskap och kommunikation vid Kungliga Tekniska högskolan (KTH).

Bedömargruppens redogörelser och kommentarer till ansökningarna presenteras på följande sidor. Vi vill dock först kortfattat kommentera bedömningsprocessen och begreppet *excellens*.

Det har varit viktigt för bedömargruppen att upprätthålla samma krav på bevisnivå för framstående kvalitet som tillämpades under de båda föregående omgångarna. Därför har bedömningsprocessen som genomförts år 2009 varit ungefär densamma som under föregående år. Alla ansökningar och de ämnessakkunnigas redogörelser lades fram för bedömargruppen. Överlag var alla ansökningar välskrivna, fokuserade och välstrukturerade. Likväl finns det ett visst utrymme för förbättring, i synnerhet när det gäller de sökandes kritiska självreflektion.

Ansökningarna har inte alltid varit fullständiga. Syftet med platsbesöket är emellertid huvudsakligen att styrka den kvalitet som anges i ansökan, och inte att kompensera för sådan information som eventuellt saknas. Det är dock vår åsikt, att ansökningarna som lämnats in detta år tjänar som goda exempel på hur lärosäten eller utbildningsmiljöer bör presentera sig i ett internationellt sammanhang. I framtiden kommer denna aspekt att få en allt större betydelse för lärosätena. Internationell rekrytering av de bästa studenterna och de bästa

lärarkrafterna kommer att kräva att lärosätena bygger sin excellens på externa bedömningar av såväl lärandemiljön som utbildningsmiljöns vetenskapliga eller konstnärliga grund.

Under bedömningsprocessens gång höll bedömargruppen möten för att diskutera ansökningarna och i synnerhet hur de angivna kvalitetsaspekterna skulle tillämpas. Som bedömargruppen kunnat konstatera under de båda föregående åren tar sig excellens olika uttryck. En del lärosäten stödjer sig på traditionell undervisning, medan andra väljer innovativa pedagogiska metoder. De exempel som lärosätena presenterade – oavsett om dessa tillämpar traditionella eller innovativa metoder – tyder på att utbildningen håller mycket hög kvalitet och att den nivån dessutom sannolikt kan upprätthållas i framtiden.

År 2007 identifierade bedömargruppen vissa gemensamma utmärkande inslag i verksamheten som delas av de utbildningsmiljöer som föreslogs få utmärkelsen. Vi är övertygade om att dessa faktorer även gäller för de utbildningsmiljöer som under samtliga tre omgångar föreslagits få utmärkelsen, och att dessa i varierande grad både delar och uppvisar följande utmärkande drag:

- De är genuina lärandemiljöer: studenter, lärare och ledning delar en gemensam lärandekultur.
- De har en konsekvent strategi för kvalitetssäkring och kvalitetsförbättring.
- Mekanismer för att identifiera och diagnostisera problem är väl inarbetade. Både konkreta och verklighetsanknutna exempel på vad som ska uppnås visar att sådana mekanismer och förfaranden leder till fortlöpande förbättring.
- Studenternas åsikter beaktas på alla nivåer.
- Både det kvalitetssäkringsarbete som bedrivs på lärosätetsnivå och dess motsvarighet inom den egna utbildningsmiljön är fokuserat och uppvisar en tydlig inriktning och samsyn.
- Framgångsfaktorerna har definierats och analyserats.
- De specifika utbildningsmiljöerna tjänar som förebilder/goda exempel för andra institutioner eller lärosäten, i Sverige eller i andra länder.
- Det finns en tydlig vision och strategi för att främja förändring såväl internt som externt.
- De presentationer som studenter, lärare, administration och ledning gör vid platsbesöket är konsekventa och samstämmiga.
- Lärare arbetar tillsammans i lag. Integrationsprogram som utbildar nyanställda kolleger i lärosätets etiska grundsyn, dess grundläggande pedagogiska metoder och det logiska resonemanget bakom har etablerats och är aktiva.
- Framstående pedagogisk förmåga får erkännande av ledningen.
- Samspelet mellan undervisning och forskning ger nya impulser åt båda håll.

I och med att ett nytt system för utbildningsutvärderingar snart kommer att lanseras i Sverige, var denna bedömningsomgång avseende framstående

utbildningsmiljöer den sista – åtminstone inom överskådlig framtid. På grundval av de erfarenheter som vunnits under dessa tre år kan en del allmänna rekommendationer och reflektioner läggas fram.

Det verkar finnas argument för att införa begränsningar när det gäller vilken typ av utbildningsmiljö som får ansöka om utmärkelsen. Om utbildningsmiljön å ena sidan är för liten, blir frågor som hänger samman med förmågan att upprätthålla den uppnådda höga kvalitetsnivån utslagsgivande vid bedömningen. Om den å andra sidan är väldigt stor, blir det svårt att uppnå och uppvisa en hög kvalitetsnivå för miljön som helhet. Sådana ansökningar är svårare att utvärdera. Exempel som ges av studenter i större grupper är också svåra att bedöma. Vi anser att utbildningsprogram eller specifika program och institutioner är de enheter och utbildningsmiljöer som lämpar sig bäst för en bedömning. Vår erfarenhet visar att detta inte utesluter mindre traditionella utbildningsmiljöer eller framstår som allt för normerande.

Frågan om huruvida ekonomiska resurser ska kopplas samman med framstående utbildningsmiljöer har ännu inte avgjorts. Internationella erfarenheter ger inga entydiga belägg. Vi kan inte utesluta möjligheten att det låga antalet sökande i den andra och tredje omgången härrör från en avsaknad av ekonomiska incitament. Slutligen rekommenderar vi att metoderna som tillämpas vid internationalisering och jämförelse av utbildningsmiljöns verksamhet får spela en tydligare roll i kvalitetsaspekterna.

I framtiden kommer den höga kvalitetsnivå som en utbildningsmiljö har uppnått att i ökande omfattning dokumenteras indirekt. Dels genom att hela lärandemiljön internationaliseras, dels genom att pedagogiska metoder som håller hög standard sprids till en bredare internationell miljö. Den utbildningsmiljö som i den här rapporten rekommenderas få utmärkelsen har lagt fram klara belägg för att den är framstående.

Urvalsmetoden som har använts innebär betydande utmaningar både för bedömningsprocessen och för utfallet av den. Den omständigheten att inget lärosäte är tvungen att ansöka om utmärkelsen är avgörande för bedömningsprocessen. Bedömargruppen stödjer ett sådant tillvägagångssätt. Vi är dock väl medvetna om att det finns andra program, institutioner och miljöer som med rätta kan hävda att de håller samma höga kvalitet, men som av olika skäl har valt att inte delta i bedömningsprocessen. Trots det är vi fast övertygade om att processen fungerar som ett instrument för att förbättra kvaliteten på lång sikt för dem som deltog åren 2007, 2008 och 2009.

Bedömargruppens redogörelser för ansökningarna 2009 presenteras på följande sidor. I dem sammanfattar vi huvudpunkterna snarare än att ge utförliga förklaringar till varför en viss sökande bör tilldelas – eller inte bör tilldelas – *Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö 2009*.

Under de gångna tre åren har bedömargruppen haft förmånen att på nära håll studera de utbildningsmiljöer som deltagit i bedömningsprocessen och att medverka i debatten om kvalitetsförbättring hos lärosäten i Sverige. Bedömargruppen är övertygad om att initiativet har bidragit till att ytterligare för-

bättra den höga kvaliteten i den högre utbildningen. Vi är vidare förvissade om att det finns ett starkt engagemang för undervisning och lärande på många svenska lärosäten.

På den internationella bedömargruppens vägnar,
Marianne Stenius
ordförande

Bedömda utbildningsmiljöer

KTH, Kungliga Tekniska högskolan, Arkitekturskolan

Arkitekturskolan vid KTH daterar sig från år 1877, och är således den äldsta skolan i sitt slag i Sverige. En relativt nyligen genomförd omorganisation av högskolan som helhet har medfört en förstärkt styrning på skolnivå för att säkerställa ekonomisk stabilitet och kvalitet. I dag är Arkitekturskolan en institution vid Skolan för arkitektur och samhällsbyggnad.

Det totala antalet studenter år 2008 var 294 på grundnivå och 176 på avancerad nivå. Helårsprestationerna för samma år var 236 respektive 127.

Efter ett antal svårigheter förefaller nu en kompetent och differentierad ledningsstruktur vara på plats, jämsides med vad som framstår som en tydlig ansvarsfördelning. I ansökan anges att en omstruktureringsprocess har omfattat utbildningsplanen samt inneburit att ett antal nya lärare har rekryterats under de senaste två åren. Skolan säkerställer att samtliga lärare deltar i det pedagogiska utvecklingsprogrammet, och diskussioner om frågor om det aktuella innehållet uppmuntras. Det verkar dock som detta initiativ ännu inte når ända fram. Pedagogisk skicklighet belönas vid lönesättning och förefaller utgöra ett viktigt kriterium vid beslut om befordran.

Skolans internationella utåtriktade verksamhet gör det möjligt för lärare att delta i olika utbytesprogram. Å ena sidan har de förstärkt sina konstnärliga perspektiv, å den andra har de ambitionen att vidareutveckla forskningen. Detta är särskilt tydligt hos de lärarlag med fyra medlemmar – två arkitekter, en ingenjör och en konstnär – som är knutna till varje *studio* på avancerad nivå. Programmen stödjer sig på omfattande kunskap om och reflektion över arkitekturundervisning. Att identifiera områden med forskningspotential är en prioriterad uppgift, och möjligheter till forskningssamarbete med andra institutioner undersöks. Genom att flytta till KTH:s huvudcampus kommer samarbete inom både forskning och undervisning mellan Arkitekturskolan och andra institutioner att uppmuntras. Med den interna omorganisationen på plats måste skolan nu ta itu med den lika grannliga frågan om sammankopplingen mellan institutioner som inte längre kan begränsas av fysiskt avstånd.

Arkitekturskolan gör aktiva jämförelser med de bästa skolorna i Europa, och den kommer inom kort att själv betraktas som förebild i det avseendet.

Utbildningsplanen har omformats för att uppfylla Bolognakriterierna och stor omsorg har lagts ned på att definiera lärandemål, anpassa undervisningsmetoder och utveckla nya examinationsmetoder. Arkitekturskolan har tjänat som grundmall i samband med att Bolognastrukturen utvidgades till att omfatta andra delar inom högskolan. Utbudet av undervisningsmetoder varierar stort och de är tydligt definierade och detta gäller även exemplen på innovativa bedömningsmetoder. Examinationerna verkar ligga i linje med

de förhållanden som studenterna kommer att möta ute i yrkeslivet, inklusive projektportföljer (arbetsprover) och muntliga presentationer. Undervisningsmetoderna verkar vara innovativa, men examinationerna borde vara mer transparenta. Examensarbeten bedöms av en nämnd som sätts samman av ledamöter från de fyra nordiska länderna.

På grundnivå förekommer många deltidsanställda lärare. Kommunikationen måste stärkas för att säkerställa att undervisningen på grundnivå följer den plan som de ämnesansvariga lärarna har fastställt och att resultaten snabbt förmedlas till studenterna.

Ett antal kvalitetssäkringsmoment är redan etablerade. Studenterna har inflytande på eventuella förändringar i programmet och hur det organiseras. Ett hållbart kvalitetssäkringssystem har dock ännu inte implementerats.

Klimatet är uppmuntrande, och lärarna framstår som både hängivna och entusiastiska när det gäller att vägleda studenterna. Man besparar sig ingen möda för att utexaminera arkitekter som håller hög kvalitet, och tillvägagångssättet är mycket individuellt. Studentstödet har nyligen förbättrats, liksom även rekryteringen av nya studenter. Förbättringar av arbetsmiljön sker fortlöpande, men ytterligare utveckling behövs. Studenterna har tillgång till verkstäder dygnet runt, något som återspeglas i deras entusiastiska och ofta i hög grad individuella arbetsstilar.

Programmet är i hög grad selektivt genom att endast en student av sex sökande antas. Det är inte förvånande att genomströmningstakten är hög. Antalet kvinnliga utexaminerade arkitekter har ökat på senare år, och både lärare och ledning är ense om att den fortsatta breddningen av studentunderlaget rankas som en av skolans stora utmaningar i framtiden.

Den kunskap och kompetens som skolans utexaminerade arkitekter visar uppskattas i hög grad på arbetsmarknaden. Kontakterna med arbetsgivare från både näringsliv och offentlig sektor är täta och sker fortlöpande. Skolans styrelse har externa ledamöter. Det återstår dock att utarbeta systematiska och regelbundna uppföljande studier av utexaminerade arkitekter. Kvällskurser som gör det möjligt för tidigare studenter att återvända till skolan för fortbildning betraktas som en viktig kontaktpunkt, men alumnnätverk skulle kunna struktureras bättre och göra att detta fungerar på ett mer systematiskt sätt.

Man har definierat framgångsfaktorer. Med en god infrastruktur, en modern utbildningsplan och solid kvalitetsledning, läggs särskild tonvikt på studiomodellen för att utveckla specialisering, tillsammans med den nya drivkraft som nyanställning av lärare innebär och genom undervisning i lärarlag. Initiativen att både vidareutveckla den förnyade kursplanen och att rekrytera föreläsare i världsklass på de konstnärliga, vetenskapliga och pedagogiska områdena, samt skolans engagemang för att hålla en hög internationell profil, stödjer och befäster denna strategi. Resultatet är en komplex och välfungerande organisation, som strävar efter att knyta samman dels forskning med praktik, dels skolan med den privata sektorn, samtidigt som ett kontaktnät förenar tidigare och nuvarande studentårgångar.

Även om Arkitekturskolan har präglats av interna spänningar på senare år har detta nu lämnat plats för påtagliga förändringar i strukturen, både inom skolan själv och inom det lärosäte den tillhör. Platsbesöket bekräftade den mycket positiva atmosfären på skolan. Lärare och studenter känner sig delaktiga och har nu möjlighet att forma Arkitekturskolans framtida utveckling. Ett ansevärt antal nya lärare har rekryterats.

Den nya ledningen hyser tillförsikt. Samtidigt som ytterligare strategisk förändring pågår är samordning och styrning nytt. Många initiativ har lanserats under senare tid. Det är dock ännu inte uppenbart att några påtagliga resultat har uppnåtts. Bedömargruppen betvivlar inte att skolan, med den nuvarande takten, har både viljan och förmågan att förverkliga sina planer fullt ut.

Det är uppenbart att skolan är framstående på många områden, men den måste visa upp övertygande resultat och också visa att resultaten kan upprätthållas i framtiden. KTH:s Arkitekturskola föreslås därför inte få *Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö 2009*.

KTH, Skolan för datavetenskap och kommunikation

Skolan för datavetenskap och kommunikation är en självständig utbildningsmiljö inom KTH:s skolsystem. Skolan har en tydlig organisationsstruktur och en tydlig ansvarsfördelning. Organisatoriskt är skolan centraliserad, medan högskolan däremot i stor omfattning är decentraliserad. Den nuvarande strukturen har funnits på plats i fyra år. Skolan bygger på ett samarbete mellan KTH och Stockholms universitet som inleddes på 1960-talet; ett flertal av mastersprogrammen har en lång historia.

Skolans system för kvalitetsledning och kvalitetssäkring är i hög grad avancerade, väl utarbetade och fortlöpande. De tjänar som föredöme för andra system både inom högskolan och på andra lärosäten. Studenterna har representanter i alla viktiga beslutsfattande organ, men det finns även andra, anmärkningsvärt skiftande metoder för att samla in studenterna åsikter.

Utbildnings- och kursplaner revideras och förbättras på årsbasis, i likhet med examinationssystemet och infrastrukturen (rum, datorer osv.) samt sambandet mellan undervisning och lärande. Förfarandena är tydliga och kvaliteten är fast förankrad i en sammanhängande utvärderings- och kvalitetscykel, som är kopplad till den som tillämpas inom skolan som helhet.

År 2008 var antalet helårsstudenter på de fem program som skolan erbjuder 580 på grundnivå och 388 på avancerad nivå. Helårsprestationerna var 401 respektive 326. Skolan är också en viktig utbildningsanordnare för andra delar inom högskolan.

Det finns en mycket väl fungerande ledningsstruktur, som startar uppifrån med skolans dekan, en medlem av lärarkåren med ansvar för undervisningen på grundnivå, en huvudstudierektor och ämnesstudierektorer. Varje program har en programansvarig och varje kurs en kursledare. Ledarskapet kännetecknas av kontinuitet och stabilitet. Utmärkt pedagogisk förmåga får erkännande av ledningen. Många lärare har prisbelönats för sin undervisning, och många har deltagit i internationella lärarutbytesprogram. De flesta lärarna har forskarutbildning, även om deras medverkan i internationella forskningsprojekt verkar blygsam.

Den vetenskapliga grunden för och viljan att arbeta fram bästa praxis är mycket bra. Vid tidigare utvärderingar har skolans forskning fått betygen från *hög internationell standard* till *världsledande*. Skolans strävan att utvidga gränserna för bästa praxis stärks ytterligare av stimulansplanerna för excellens och resultat inom skolan, och det finns även en plan för rekrytering i konkurrens. Skolan eftersträvar balans mellan forskning och undervisning. En i hög grad detaljerad planering av kurserna ett år i förväg är ett innovativt sätt att hantera potentiella ekonomiska frågor. Även om detta initiativ är komplicerat, uppskattas det på alla nivåer, genom att det möjliggör en mer sammanhängande planering av forskning och andra former av individuell utveckling.

En ansevärd andel av undervisningen är projektbaserad. Studenterna kan involveras i forskning, också på mastersnivå. Metoder som innebär forskarledd

handledning har införts på avancerade kurser. Det finns dessutom ett nära samarbete med industrin.

Det finns ett flertal studentdrivna initiativ, exempelvis en alumndatabas. Alumnundersökningar genomförs på lärosätetsnivå. Det är intressant att notera att sociala medier (till exempel Facebook) har blivit en allt viktigare plattform för alumner som medverkar i och sponsrar olika evenemang.

Att samtliga kurser har mätbara mål visar ett tydligt engagemang för att säkerställa att lärandemål och läranderesultat ständigt hålls i minnet. Lärarna utbildas i hur läranderesultat ska definieras. I början av varje kurs informeras studenterna om mål och examinationsmetoder samt om förbättringar som har genomförts på grundval av analysen av tidigare utvärderingar. Skolan har en lång tradition av experimenterande med alternativa, formativa typer av studentbedömning och kontinuerlig utvärdering. Övertygande argument som visar att ett avsteg från skriftliga examinationer skulle kunna vara fördelaktigt på många sätt presenterades under platsbesöket.

Fortlöpande bedömning och skriftliga veckorapporter hjälper studenterna att anpassa sin arbetsbörda under hela kursen och fungerar som ”rökdetektorer”, dvs. förvarnar när studierna inte går bra. Alla obligatoriska kurser diskuteras på ”länkmöten”, där programledning, studentrepresentanter m.fl. diskuterar samordningsfrågor. Det är tydligt att mycken tid och betydande ansträngningar läggs ned på att stödja studenternas lärande på ett stort antal sätt, något som även omfattar förbättringar av infrastrukturen. Skolan har en öppen dörr-policy och studenterna har tillgång till datorrummen dygnet runt under veckans alla dagar. Skolan har också satt upp det egna målet att skapa en ”välkomnande atmosfär” för studenterna. De mångskiftande metoderna för att samla in och ta tillvara studenternas åsikter om kvalitet är imponerande. Studenterna skulle emellertid kunna ställas inför fler utmaningar. Inom skolan finns det förslag till extrauppgifter och projekt. Dessutom skulle man i större omfattning kunna involvera studenterna i forskningsprojekt. En stor procentandel av studenterna studerar utomlands som en del av utbildningen.

Studenterna presterar mycket bra: En indikation på detta är hur lätt de erbjuds anställning, ofta under pågående utbildning på grundnivå. Alla utexaminerade mastersstudenter har en anställning ett år efter examen. I själva verket arbetar 75 procent av dem som utexamineras hel- eller deltid redan innan de avslutar utbildningen. Skolan har insett problemet och försöker nu råda bot på det: exempelvis har två lärare anställts specifikt för att ta kontakt med och hjälpa de studenter som redan har en anställning. Alumnievenemang erbjuder också stöd till tidigare studenter som ännu inte har avslutat sina studier, vanligtvis för att kunna göra klart examensarbetet.

Studenter från civilingenjörsprogrammet i datateknik presterar väl vid internationella programmeringstävlingar, vilka i praktiken är en form av internationell jämförelse. KTH är emellertid en av ett litet antal högskolor som erbjuder särskilda kurser med inriktning på dessa tävlingar.

Listan på framgångsfaktorer som skolan lägger fram är mer än övertygande. Den är det i kraft av förfarandena för utvärdering av studenternas uppfattning om kurserna, incitamenten som lärarna erbjuder för utmärkt pedagogisk förmåga samt andra områden där resultaten mäts. Skolan är väl medveten om faktorerna för pedagogisk framgång och man håller ständigt uppsikt efter andra bedömningssätt för att upprätthålla dem. Det omfattande systemet för kvalitetssäkrings- och kursutvecklingsarbete har byggts upp under åtskilliga år, och sättet på vilket detta system bidrar till förbättrad inläring framställs åskådligt och klart. Systemet är direkt överförbart på sin motsvarighet på högskolenivå. Erfarenheterna delas aktivt med andra lärosäten, både på nationell och på internationell nivå. Skolans hederskodex, som syftar till att främja en atmosfär där både studenter och lärare bidrar till en positiv akademisk hållning, har inspirerat andra högskolor och universitet. Begreppet *avancerad individuell studieplan* har spridits till utlandet, och lärarutbyten förekommer ofta.

Det finns ett väl utvecklat system för fortlöpande förbättringar och väldefinierade utvecklingsplaner på medellång sikt och en tydlig vision för framtiden. På skolan tjänar en bred strategisk vision på ledningsnivå som ett komplement till det pragmatiska förhållningssättet hos den akademiska personalen.

Ansökan från Skolan för datavetenskap och kommunikation, inklusive platsbesöket, har gett övertygande bevis på att skolan är en framstående utbildningsmiljö som håller mycket hög kvalitet både vad gäller undervisning och lärande.

Umeå universitet, Psykologmottagningen

Institutionen för psykologi är värdinstitution för psykologprogrammet inklusive Psykologmottagningen, och hör organisatoriskt till samhällsvetenskapliga fakulteten. Psykologmottagningen inrättades 1988 för att tillhandahålla klienter till de studenter som utbildas i terapimetoder och den omfattas av Socialstyrelsens regelverk och tillsyn.

Psykologmottagningen har en verksamhetschef med ansvar för att upprätthålla en hög klientsekretessnivå, kvalitetsvård och behandling, i enlighet med hälso- och sjukvårdslagen. Därutöver har verksamhetschefen ansvar att leda personalen och att samordna mottagningens verksamhet med institutionens. Verksamhetschefen är direkt underställd prefekten.

Psykologmottagningens verksamhet utgör en integrerad del i det femåriga psykologprogrammet. Studenterna introduceras till Psykologmottagningen under den första terminen i en kvalitetssäkringskurs och mellan sjunde och tionde terminen genomför de studentledda terapisessioner.

Sammantaget anges lärartätheten till 13,1 heltidsekvivalenter. Ett tjugotal legitimerade psykoterapeuter är behandlingsansvariga för den studentledda terapin och annan verksamhet. Antalet helårsstudenter som deltar i den kliniska verksamheten är cirka 21.

Det ändamålsenliga och omfattande sätt på vilket mottagningens organisation och dess förfaranden har byggts är en förstklassig del till ett kliniskt program. Systemet för kvalitetssäkring är omfattande och kopplat till handledning, men fokuseras på att tillhandahålla klienterna tjänster av hög kvalitet. Det är dock inte alldeles tydligt hur denna kvalitetssäkring av utbildningen appliceras på programmets egen, eller på institutionen som den tillhör. Den mycket gynnsamma lärartätheten har inneburit ett hinder för skriftliga kursutvärderingar. Men dokumentation är viktig för den fortlöpande förbättringen av studenternas utbildning och man har nu tagit itu med detta problem.

Det administrativa stödet verkar mycket bra. Med integrerade IT-tillämpningar och tjänster kundanpassas infrastrukturen till nuvarande behov och till övergripande frågor om säkerhet och sekretess.

Ledningen är kompetent och i hög grad fokuserad på uppgiften. Det är emellertid en sak att ha en *vision*, en annan att fullt ut ta hänsyn till exakt hur den ska förverkligas och hållas levande. En vision där hållbarhet i stor utsträckning tas för given verkar enligt vår mening inte för framstående kvalitet, utan karakteriseras snarare som *potentialen* för kortlivad briljans. Inte heller är intention alltid associerad med förmåga att omsätta den i praktiken. Att ge sig in på forskning innebär förvisso att välja vägen som leder till excellens. Ett erkännande för excellens hänger dock samman med erkänsla för genomförda prestationer, inte enbart med en anförd intention.

Vi letade noga efter indikatorer som skulle visa att frågorna som hänger samman med hållbarhet var för handen och framförallt fanns med på ledningens dagordning. På institutionsnivå diskuteras ett antal strategier för att öka antalet medlemmar av lärarkåren med dubbel kompetens, exempelvis genom

att klinisk erfarenhet betonas vid nyrekrytering. Vår åsikt är att denna aspekt förtjänar större uppmärksamhet än vad den verkar ges i dag. Med detta sagt försöker ledningen ta hänsyn till allas åsikter och behov. Lärarna uppmuntras till att ta kurser i undervisningsmetoder. Merparten lärare är fast anställda och de flesta av dem har doktorsexamen. De behandlingsansvariga handledarna har särskild utbildning i handledning. Det är glädjande att notera att lärarnas engagemang verkar anmärkningsvärt stort.

Det är tydligt att bästa praxis är mottagningens största drivkraft. Mottagningen söker fastställa riktlinjer för evidensbaserad terapi och siktar också på att bli en ledstjärna för sitt verksamhetsområde, samt ett instrument för utvecklingsarbete av såväl kurser som undervisningsstrategier. Det finns en del indikationer på att mottagningen har uppmärksammats av andra.

Undervisnings- och examinationsmetoderna definieras tydligt och är väl anpassade till programmets särskilda utbildningsområde och mål. Fortlöpande diskussioner om läranderesultat byggs in i programmet och dess olika examinationssätt. I samband med att studenterna involveras i forskning och utvecklar sina praktiska färdigheter är kontakterna mellan handledare och studenter täta. Återkoppling från klienterna om behandlingens kvalitet används också på ett mycket bra sätt som en metod för kvalitetssäkring.

Internationella jämförelser och utbyten förekommer blygsamt, även om nationella och regionala aspekter beaktas och utgör en mycket viktig komponent i programmets omfattning. Det finns potential att vidareutveckla denna aspekt, och att sprida resultaten till andra utbildningsmiljöer borde uppmuntras.

Inga systematiska undersökningar av utexaminerade psykologer har genomförts, men man uppger sig ha god kontakt med alumner, som ofta fungerar som handledare på kontraktbasis. I ansökan anges att nästan alla utexaminerade psykologer blir legitimerade psykologer. De har inga problem med att få anställning. Ingen konkret statistik presenteras dock.

Beskrivning och analys av framgångsfaktorer har använts för att förbättra programmet. Samarbete med terapimottagningar i regionen anges mindre tydligt. Varken ansökan eller platsbesöket styrker att det skulle finnas en stark forskningsbas.

I ansökan finns belägg för Psykologmottagningens ambition att uppnå excellens och dess fasta beslutsamhet att bli en förebild för andra universitetsstyrda mottagningar, där blandningen av akademisk och yrkesinriktad utbildning är önskvärd. Umeås Psykologmottagning har goda skäl att vara nöjd med vad den presterar. Omdömet excellens däremot, även när detta tillämpas inom de snäva gränser som metoden sätter, kommer genom spontant och oombett kollegialt erkännande utifrån. Psykologmottagningen är unik utifrån många aspekter, men sammantaget har varken ansökan eller platsbesöket gett övertygande bevis på att den än så länge är en framstående utbildnings- och lärandemiljö som har förmåga att i framtiden upprätthålla hög kvalitet.

Umeå universitet, Genusforskarskolan

Genusforskarskolan är en av 16 nationella forskarskolor som regeringen lanserade år 2001. Syftet var att utveckla nya och effektivare former för forskarutbildning och att stärka samarbetet mellan svenska lärosäten.

Genusforskarskolan är en del av Umeå centrum för genusstudier (Umeå Centre for Gender Studies, UCGS). Centret tillhör administrativt den samhällsvetenskapliga fakulteten. Ansvaret för skolans ledning ligger hos en studierektor, en utbildningssamordnare och en studieadministratör.

Per vårterminen 2009 var antalet lärare som arbetar med undervisning 50, av vilka 13 är professorer, 17 docenter och 20 lektorer. Vid sidan av deras arbete med handledning finns det i ansökan ingen information om deras engagemang uttryckt i heltidsekvivalenter.

Organisationsstrukturen karakteriseras av flexibilitet och kontinuitet med en liten kärngrupp i ledningen. Infrastrukturen, med seminarierum, ett rum för social samvaro och ett mindre bibliotek samt videokonferensutrustning, verkar fungera väl.

Kvalitetssäkring har tolkats i termer av breda färdigheter och intellektuella förhållningssätt snarare än den mer vanliga och formella definitionen, som har samband med förfaranden och mätbara mål. En del intressanta strategier tillämpas, som till exempel tonvikten på intellektuell entusiasm, hög nivå på forskning och undervisning samt när det gäller att möta den utmaning som en tvärvetenskaplig miljö innebär.

En tvärvetenskaplig handledargrupp finns på plats. Det finns också samarbetsavtal med institutionerna dit doktoranderna hör. I ansökan tillstås även behovet av att dels utarbeta krav och standarder för handledning som är tydligare än de som redan finns på plats, dels stärka utvärderingsrutinerna vid handledning. Den åsikten delas av bedömargruppen.

I ansökan finns ingen information om graden av engagemang för lärarutbildning hos den akademiska personalen, varför vi inte kan göra någon bedömning av lärartätheten, och inte heller bedöma andra indikatorer för lärarkompetens och kapacitet.

Själva utbildningens inramning baseras på nya idéer om doktorandhandledning, tvärvetenskaplighet och bästa praxis uttryckt i kritisk massa. Detta utgör en god vetenskaplig grund för genusstudier.

Doktoranderna på skolan har tillgång till ett utmärkt kursutbud, med en mycket bred multidisciplinär och interdisciplinär omfattning. De är väl förberedda inom den metodik som lämpar sig för deras forskning. Utöver kurserna erbjuds de varje termin intensiva konferenser (mellan tre dagar och en vecka), vid sidan av de s.k. mellanseminarierna halvvägs under doktorandperioden, då doktoranderna presenterar sina framsteg. Stor omsorg läggs ned på att göra doktoranderna förtrogna med interdisciplinära aspekter av forskning och att förbereda dem för samarbete i forskarlag.

Doktorandernas lärande främjas genom att de erbjuds en serie seminarier, där reflektion tillsammans med ett ifrågasättande förhållningssätt uppmuntras. Seminarierna söker integrera teoretisk reflektion och praktiska övningar i syfte att hjälpa doktoranderna att utveckla ett brett spektrum av överförbara förmågor. Seminarierna är imponerande. De fokuserar inte enbart på intellektuella färdigheter utan omfattar även hela människan, exempelvis genom att erbjuda ämnen som *Kollaborativt skrivande* och *kroppshållning, Gång och uttryck* respektive *Träda in i och äga det offentliga rummet*.

Trots att forskarskolan ger enskilda exempel på en mycket gedigen yrkeskarriär efter examen saknar det ingivna underlaget kvantitativa data. I statistiken som presenteras i ansökan ges ingen översikt över hur många doktorander som skolan har tagit emot, hur många som har fullgjort utbildningen och på hur lång tid, och inte heller hur många som har misslyckats med eller avbrutit studierna. Det verkar som om de flesta utexaminerade forskarna nu är anställda av Umeå universitet.

Ansökan anger en del framgångsfaktorer, som till exempel en utbildning som baseras på flexibilitet, tvärvetenskaplig dialog och hög vetenskaplig och pedagogisk kompetens, men den saknar en systematisk utvärdering som visar varför utexaminerade forskare är konkurrenskraftiga på arbetsmarknaden.

Genusforskarskolan är tydligt en unik utbildningsmiljö. Den tvärvetenskapliga strategin är dess viktigaste framgångsfaktor, som i sin tur innebär andra mycket positiva aspekter. Skolan ger doktoranderna ett mycket betydande stöd och uppbackning på olika sätt. Det finns många andra positiva inslag, av vilka några har nämnts.

Vi är likväl inte helt övertygade av ansökan. Internationellt nätverksarbete verkar inte leda till internationella utbytesprogram, varken för lärare eller för doktorander. Trots att internationalisering anges som en av skolans framgångsfaktorer, finner vi inget bevis på att dess internationella aktiviteter är imponerande för en så stor utbildningsmiljö. Kvalitetssäkringsarbetet vid handledning måste stärkas. Information om genomströmning och studietid fram till examen har heller inte tagits med.

Att vara en framstående utbildningsmiljö kräver excellens på många områden. Enligt vår uppfattning visar inte ansökan från Genusforskarskolan fullt ut att den uppfyller detta villkor.

Bilaga I

Vägledande kvalitetsaspekter

När Högskoleverket bedömde ansökningar till *Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö* utgick vi från ett antal kvalitetsaspekter, som utvecklats tillsammans med den internationella bedömargruppen, snarare än i förväg fastställda kriterier. Kvalitetsaspekterna var formulerade som påståenden om vad som kan karaktärisera en framstående utbildning. Skälen till att inte utveckla fastställda kriterier var flera:

- Vi ville undvika att exkludera mindre traditionella eller mer innovativa utbildningsmiljöer.
- Vi ville undvika att fastställda kriterier blev alltför normerande.
- Framstående utbildningsmiljöer förväntades själva definiera de faktorer som är viktiga för att uppnå hög kvalitet och själva kunna formulera sina egna framgångsfaktorer.

Kvalitetsaspekter

Det finns en organisatorisk struktur, ett system för kvalitetssäkring och infrastruktur som fungerar exceptionellt väl.

- Finns det ett effektivt system för kvalitetssäkring?
- Är den organisatoriska strukturen optimal?
- Fungerar arbetsfördelningen väl?
- Har utbildningsmiljön ett bra stöd från lärosätet?
- Har utbildningsmiljön stöd i sina nätverk och vice versa?
- Garanterar de administrativa funktionerna kontinuiteten?

Enheten styrs av en kompetent ledning och av engagerade lärare med relevanta kunskaper, erfarenheter och förmågor.

- Finns det system för erkännande av och stöd till särskilt god undervisning?
- Finns det system för lärarnas pedagogiska och professionella utveckling?
- Deltar lärarna i internationella aktiviteter och utbytesprogram?
- Är förhållandet mellan antal studenter och lärare väl avvägt?
- Anses utbildningsmiljön framstående jämfört med andra miljöer inom samma ämnesområde?

Undervisningsenheten ska vila på en tydlig och gedigen akademisk eller konstnärlig grund, och på beprövad erfarenhet.

- Finns det tydliga kopplingar mellan aktuell forskning/utveckling och undervisningen?

- Integreras ny forskning/utveckling och nya kunskaper snabbt i undervisningen?
- Deltar studenter aktivt i forsknings- och utvecklingsprojekt?
- De undervisnings- och examineringsmetoder som används är väl anpassade efter utbildningens innehåll och mål.
- Är lärandemålen tydligt definierade och mätbara?
- På vilket sätt bidrar undervisningen och examinationen till att lärandemålen nås?
- Är undervisnings- och examineringsmetoderna tydligt beskrivna i kursplanerna?

Studenternas inlärningsprocess ska främjas på bästa möjliga sätt.

- Finns det rutiner för att samla in och utvärdera återkoppling från studenterna?
- På vilket sätt bemöter man studenternas behov och kritik?
- Förekommer utveckling av innovativa och framgångsrika pedagogiska metoder?
- Utvärderas eller examineras examensarbeten och avhandlingar externt?
- Finns det en gemensam kultur som främjar upprätthållandet av hög kvalitet?
- Förekommer nationell och internationell benchmarking?
- Finns det välfungerande stödfunktioner för studenter som behöver det?
- Uppmuntras studenterna att delta i internationellt utbyte och att besöka institutioner man samarbetar med?

Studenternas resultat ska vara mycket goda.

- Är nyckeltal för studenternas prestationer tillgängliga, t.ex. sökande/plats, avhopp, genomströmning?
- Finns det uppföljningsrapporter för tidigare studenters anställningsbarhet och övergång till forskarutbildning, och på vilket sätt används sådan information?
- Finns det andra mekanismer för att få återkoppling från tidigare studenter och vilken betydelse har sådan återkoppling haft?
- Finns det metoder för att mäta ”skapandet av mervärde”?

För att en utbildningsmiljö ska anses vara framstående ska det också gå att beskriva vilka faktorer som är viktiga för framgången och på vilka sätt dessa faktorer är viktiga.

- Hur definieras framgångsfaktorerna?
- Finns det intresse av att dela resultaten med utomstående?
- Har utbildningsmiljön påverkat andra miljöer: lokalt, nationellt och internationellt?

Bilaga 2

Rektor
Kungl. Tekniska högskolan
100 44 Stockholm

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Charlotte Elam
08-563 085 99
charlotte.elam@hsv.se

BESLUT

2009-12-09
Reg.nr 649-5502-08

Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö

Högskoleverket beslutar att tilldela Skolan för datavetenskap och kommunikation vid Kungl. Tekniska högskolan (KTH) Utmärkelsen framstående utbildningsmiljö 2009.

Beslut i detta ärende har fattats av ställföreträdande myndighetschefen Lena Adamson efter föredragning av utredaren Charlotte Elam i närvaro av informationschefen Eva Ferndahl och avdelningschefen Magnus Hjort. Beslutet grundar sig på bedömarens rapport.

Lena Adamson

Charlotte Elam

Kopia till:
Rektor, Umeå universitet
Utbildningsdepartementet

